

Opozice proti evropské integraci ve Francii: Doktrinální koncepty a alternativní projekty*

Abstrakt:

Článek má za cíl ukázat různé podoby opozičního hnutí proti EU ve Francii od počátku 90. let. Autoři neusilují o popis historického vývoje těchto opozičních hnutí, ale představují jejich doktríny a nabízené alternativy. Lze vyčlenit dvě hlavní „protievropské“ skupiny – „suverenisty“ a „alter-evropany“. Suverenisté, kteří se rekrutují především (ne však pouze) z pravicového voličstva, odmítají nadnárodní a federální Evropu. Nostalgicky vzpomínají na období „Třiceti slavných let“ a sní o obnovení sociálního státu s řízeným hospodářstvím z dob de Gaulla. Jsou znepokojeni rostoucím nekontrolovaným vlivem USA v Evropě a požadují návrat zahraniční politiky založené na národní svrchovanosti. Druhou skupinu tvoří nejasná směsice stran a uskupení, jež se hlásí k revoluční levici. Přímo neodmítají proces integrace, ale chtějí jinou Evropu – sociálnější, demokratičtější, ekologičtější. Přes vzájemné rozdílnosti nacházejí suverenisté a alter-evropané styčný bod v odmítání liberalismu a USA.

Klíčová slova:

Opozice, evropská integrace, stát, národ, globalizace, strana, uskupení, hnutí, referendum, liberalismus, suverenisté, alter-evropané

Francouzští politici rádi prezentují svou zemi jako hybnou sílu evropské integrace. Realita však zdaleka není tak jednoznačná. Kromě několika osobností jako J. Monnet nebo F. Mitterrand se jen zřídka setkáváme s francouzskými politickými činiteli, kteří by měli skutečně ucelený evropský projekt. Budování Evropy vyvolává od počátku ve Francii nekonečné debaty jak mezi politiky, tak u široké veřejnosti. Na rozdíl od ostatních zakládajících zemí Evropského hospodářského společenství (EHS) nebylo ve Francii rozhodnutí zapojit se do evropského projektu vnímáno jako samozřejmost. Připomeňme, že na začátku 50. let minulého století projekty Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) a Evropského obranného společenství (EOS) vyvolávaly odpor u nejvyšších představitelů státní správy (která má ve Francii tradici nezávislosti na politické moci), u zaměstnavatelů a části politiků (u gaullistů a komunistů). Nicméně gaullisté (po návratu generála k moci v r. 1958) a komunisté (na počát-

* Analýza v textu je provedena ke konci r. 2013, článek byl napsán v prosinci 2013.

ku 60. let) se nakonec jen neradi přidali k evropskému projektu s podmínkou, že bude zachována – slovy generála de Gaulla – „spolupráce mezi státy a národy“. Avšak během 80. a 90. let se za výrazného přispění F. Mitterranda, prezidenta Francouzské republiky od r. 1981 do r. 1995, povaha evropského projektu změnila. Jednotný evropský akt z r. 1986, Maastrichtská smlouva z r. 1992 a Schengenská dohoda z r. 1995, jež byly všechny přijaty na základě francouzsko-německých iniciativ, nově definovaly Evropu jako více federativní, liberálnější a s tendencí posilovat transatlantské vztahy, což bylo velice vzdálené od původního směřování kdysi vytyčeného generálem de Gaullem (Vaïsse 2009; Fremont-Vanacore 2005; Moreau-Desfarges 1994).

Tento vývoj vyvolává ve Francii četné protesty. Od 90. let minulého století lze pozorovat určité rozčarování Francouzů z evropského projektu, jak ukazuje vášnivé debaty, které nakonec vyvolaly referendum o Maastrichtské smlouvě v r. 1992 a následně referendum o Smlouvě o Ústavě pro Evropu v r. 2005. A ještě horší je, že dle průzkumu Harrisova institutu uskutečněného v dubnu 2013 (Le Point, 17. 4. 2013) se Francouzi stali největšími euroskeptiky ze všech Evropanů – tři čtvrtiny dotázaných totiž vyjádřily svůj negativní postoj k „budování Evropy“. Pád Berlínské zdi, znovusjednocení Německa a postupné rozšiřování Evropské unie změnilo rozložení sil v Evropě. Vliv Francie je v rozšířené Evropě oslaben, francouzská politická kultura se jeví jako odlišná od ostatních. Rovněž je jedinou zemí s prezidentským systémem. Zůstává silně centralizovanou zemí. Nadále se projevuje jako velice zdrženlivá vůči hospodářskému liberalismu a Severoatlantické alianci, a to přes rozhodnutí N. Sarkozyho znovu plně vstoupit do struktur NATO v r. 2009. Značnou nevoli vyvolává ve francouzské společnosti návrh dohody o volném obchodu mezi EU a USA i perspektivy vstupu Turecka do EU.

Záměrem našeho článku není popsat historický vývoj opozičního hnutí proti evropské integraci, ale ukázat základní směry kritizující současný vývoj Evropské unie a analyzovat jejich doktríny a alternativní návrhy. S tímto cílem jsme prozkoumali díla vystupující proti projektu společné Evropy vydaná po referendu o Maastrichtské smlouvě.

Francouzské vládnoucí složky se dnes celkově hlásí k evropské integraci a mají tendenci zavrhouvat jakékoliv nesouhlasné projevy. Hlasy vystupující proti jsou odsuzovány jakožto nečestné a hanebné. Pro příklad jen některé z výrazů, jakými byli označováni odpůrci Smlouvy o Ústavě pro Evropu v r. 2005: extrémisté, populisté, demagogové, reakcionáři, prohnílá Francie. Avšak, zatímco obě vládnoucí strany střídající se u moci od 80. let – Union pour un mouvement populaire (UMP), následnická strana Rassemblement pour la République (RPR) od r. 2002, a Parti socialiste (PS) – podporovaly většinově projekt stejně jako téměř všechny přední sdělovací prostředky, voliči nakonec odmítli smlouvu, a to především díky působení významných intelektuálů, odborových a zaměstna-

vatelských organizací, církví atd., přičemž odpůrci neměli prakticky přístup do hlavních médií během kampaně k referendu. V dějinách současné Francie se jen málokdy ukázala maurrasovská dichotomie „oficiální země“ a „skutečné země“ tak výrazně. Rozdělení na příznivce „ano“ a „ne“ vůbec neodráží tradiční protiklad levice – pravice, od něhož se odvíjí politický život již od období revoluce. Totéž lze konstatovat i při rozboru z hlediska územního, dle sociálních a profesních skupin či podle věkových kategorií. Veškeré obvyklé charakteristiky, umožňující analýzu hlasování, vzaly v tomto případě za své.

Odpůrci současného vývoje při utváření Evropy se mohou rozdělit do dvou velkých skupin, z nichž první představují „suverenisté“ a druhou „alter-evropané“. Suverenisté jsou v zásadě pravicového smýšlení, přestože se k tomuto hnutí hlásí i menší strana Mouvement des citoyens (od r. 2003 Mouvement républicain et citoyen), vzešlá z rozštěpené PS (Parti socialiste) v době referenda o Maastrichtské smlouvě, a dále různé osobnosti – představitelé levice, jako např. ekonom Jacques Sapire nebo souputník Che Guevary Régis Debray. Hnutí alter-evropanů je jasně zakotveno v tradici revoluční levice, která je ve Francii stále silná. Tvoří ho změť nejrůznějších (mnohdy nepatrných) stran a uskupení, intelektuálních klubů atd.

1. Suverenistické hnutí

Termín „suverenismus“ se objevil ve francouzském politickém slovníku na konci 80. let minulého století. Slovník Le Petit Larousse ho definuje jako hnutí, které prosazuje národní suverenitu oproti nadnárodní Evropě. Tato definice se však jeví jako poněkud zúžená. Za výzvami k respektování národní suverenity lze vysledovat také jasné vystupování proti „americkému imperialismu“, přesvědčení o nutnosti vytvořit rusko-evropskou alianci, odmítání turecké kandidatury na vstup do EU a snahu o zavedení tzv. „inteligentního protekcionismu“. Nejrozpracovanější vědecká definice suverenismu byla podána v dlouhém článku, který publikovali v deníku Le Monde (30. 9. 1999) dva evropští poslanci, P. M. Coûteaux a W. Abitbol, zvolení za strany Mouvement pour la France a Mouvement des citoyens. Tento text, s názvem „Souverainisme, j'écris ton nom“ („Suverenisme, píšu tvé jméno“), prezentuje suverenismus jako odpor proti současnému vývoji, který se jeví jako tendence oslabovat národ a zřínání se svrchovanosti. Jít za hranice národa podle nich zdaleka neznamená zajištění trvalého míru, ale naopak by přineslo lidstvu riziko v podobě nárůstu komunitarismu a nastolení „Impéria“ založeného na ideologii globalismu. Pouze svrchovaný národ, jakožto nástroj k otevření se světu, umožňuje fungování demokracie. Jeho potlačení nadnárodními a regionálními celky nejenže ohrožuje jeho samotnou existenci, ale přináší hrozbu destabilizace světa. Suverenismus si tak přiřkl roli

odhodlaného protivníka tohoto nadnárodního směřování a vzal na sebe záštitu demokracie. Manifest v *Le Monde* končí voluntaristickým vyznáním: pouze na úrovni národa se člověk může měřit s ostatním světem. Republika zůstává nepřekonatelným horizontem reálné demokracie, ta jako jediná může překonat jakoukoliv komunitární příslušnost (regionální, náboženskou či etnickou), čímž zaručuje občanský mír. Francie jako národ se musí nadále řídit „odvěkou dohodou“, která ji vždy povede ke svobodě národů a světové rovnováze. V závěru si autoři přejí, aby stejně tak, jak Francie dokázala v 16. století čelit plánu na vytvoření celosvětového impéria Karla V., byla i dnes schopna zachovat multipolární svět.

Suverenistická doktrína je založená převážně na binárních protikladech jako Národ versus komunitarismus, svrchovaný Lid versus „globalizované“ elity a především Republika versus Impérium. Tento koncept se zdá dost nejasný. Jedni, jako např. J. P. Chevènement (2006) nebo P. Hillard (2004), jsou přesvědčeni, že skrz evropský projekt se Německo snaží obnovit Svatou říši římskou národa německého anebo dosáhnout zadostiučinění kvůli porážkám v r. 1918 a 1945. Pro jiné, jako je např. A. Soral (2011) nebo A. Chauprade (2013), jsou za vším Spojené státy, které údajně od svého založení touží po projektu globalizace. Všichni tito autoři se však shodují v jednom: opravdovým cílem EU není vytvoření sjednocené Evropy, ale euro-atlantického bloku se Severní Amerikou. To bude znamenat přesun politických, ekonomických a měnových kompetencí na kontinentální a transkontinentální sjednocené bloky a z tohoto důvodu pak státy, zbavené své podstaty, budou vyzvány, aby se rozpustily. Tento proces, probíhající všude na planetě, umožní kontinentálním blokům, které už budou zbaveny svých států, nastolit model celosvětového vládnutí, jež bude fungovat ve prospěch několika velkých nadnárodních společností tzv. „světové supertřídy“, kterou H. de Lesquen (2009) definuje jako „klub vykořeněných a odrodilých miliardářů“. Globalizační projekt, který je realizován budováním společné Evropy, má za cíl zničit národy, neboť ty jediné tvoří lidu ochranný štít proti excesům dravého kapitalismu. Při propagování světa bez hranic, multikulturní a multietnické společnosti a všeobecného mísení ras, stejně jako „genderové ideologie“ hodljají zastánci globalismu nahradit občana, z definice zakořeněného v národu, vytrženou osobou bez identity, jejíž role by se omezila pouze na výrobce a spotřebitele.

K suverenismu se hlásí hrstka malých politických formací, které se odštěpily od strany UMP nebo PS – *Debout la République!* (neogaullisté), *Mouvement républicain et citoyen* (socialisté), *Mouvement pour la France* (tradiční konzervativci) – avšak hlavním představitelem tohoto proudu je v současné době Národní fronta (*Front national*, FN), zvláště od chvíle (2011), kdy v čele této strany stojí Marine Le Pen. Nová předsdkyně strany k sobě dokázala přilákat osobnosti ze všech sfér suverenistického proudu, jako např. F. Philippota z hnutí *Mouvement républicain et citoyen*, v současnosti druhého nejvýznamnějšího představitele strany nebo P. M. Coûteaux, bývalého lídra strany *Mouvement pour la France*.

Během prezidentské volby v r. 2012 předsedkyně FN totiž zaměřila celou svou kampaň na kritiku Evropské unie, přičemž odsunula do pozadí tradiční témata této strany, mezi něž patří především boj proti přistěhovalcům (Balent 2013). Nicméně program FN představuje kontinuitu od konce studené války. Jakožto stoupenec „realpolitiky“ strana odsuzuje Evropskou unii, poněvadž má dle jejího soudu čistě ideologický základ a z tohoto důvodu „je stejně jako ve své době Sovětský svaz nereformovatelná“ (Leták FN: „Réclamez la fin de l'Union européenne!“, 2013). A proto jedinou důstojnou zahraniční politikou je politika hájící národní zájmy. Formou kritiky a odsuzování největších nepřátel – Evropské unie, USA a přistěhovalců z neevropských zemí – nabádá k hledání spojenců v zemích odmítajících „nový mezinárodní řád“, v 90. letech v Iráku a Srbsku, dnes především v Rusku. Idea, že by mohlo existovat právo umožňující nastolit mírové vztahy mezi státy, je pro FN pouhým klamem, tím spíš, že vychází z přání USA a EU (jež je jen „zástěrkou“ amerického imperialismu) ospravedlnit svoje zásahy do vnitřních konfliktů států. Jde o neměnný postoj od r. 1972, FN ho potvrdil i při nedávných konfliktech v Pobřeží slonoviny, Libyi a Sýrii. FN uznává za svrchované politické činitele pouze státy. Nadnárodní organizace (OSN, EU, NATO) mohou nanejvýš poskytovat prostor ke spolupráci mezi státy. Neopouští svou ideu, že dějiny mezinárodních vztahů jsou vytvářeny národy, jakožto demografickými, civilizačními a kulturními celky; to se projevuje mocenskými vztahy, neboť možnost války v zahraniční politice reálně přetrvává.

Skutečným nepřítelem jsou pro suverenisty Spojené státy, daleko více než Evropská unie. Podle nich Francie a Evropa opravdu trpí vlivem amerického působení – v oblasti kulturní a politické. Francie je okouzlená „americkým modelem“, který je přijímán ve značné části současného světa, a Evropa se stává jen slabou kopií USA. Snaží se je napodobit přijetím jednotné měny a vytvořením nezávislé centrální banky. Amerika, jediná světová supervelmoc od r. 1991, chce dle slov suverenistů zotročit evropské národy prostřednictvím EU a snaží se „zneškodnit“ Francii tím, že se jí snaží přimět k tomu, aby se v rámci evropské integrace zřekla svých mocenských nástrojů: své zahraniční politiky a armády. Američané také představují pro suverenisty naprosto nepřijatelnou liberální společnost. Odsuzují americký multikulturní způsob života a komunitarismus, nátlakové skupiny a „zotročování“ veřejného mínění nebo federální uspořádání. Podle nich americká supervelmoc narušuje mezinárodní vztahy, rozpoutává konflikty ve všech částech světa pod záminkou boje proti islámskému terorismu a zasahuje pouze v případě ekonomických a geostrategických zájmů. Ve skutečnosti však podle nich Američané podněcují islámský radikalismus, snaží se vyvolat obavy v souvislosti s tureckým islamismem a zabránit „přirozenému spojení“ EU s Ruskem (Del Valle 1997, 2000; Chauprade 2013). Dle jejich mínění Spojené státy od počátku podporují evropskou integraci, aby oslabily evropské státy-národy a nastolily zásady liberální globalizace.

Odmítání liberalismu – většinou označovaného za „ultraliberalismus“ – totiž představuje druhý pilíř doktríny suverenistů. V ní se nostalgicky dovolávají období „Třiceti slavných let“, charakterizovaných státem řízeným hospodářstvím s rozsáhlým veřejným sektorem a sociální politikou mající za cíl spojení kapitálu a práce, a vytvářející tak třetí směr mezi socialismem a liberalismem. Všichni bez rozdílu volají po státu s pravomocemi k intervenčním opatřením, která by znemožnila delokalizace a propouštění. M. Le Pen se nezdráhá požadovat znárodnění skupiny PSA (Peugeot-Citroën) nebo oceláren ve Florange, aby zabránila uzavření továren ve Francii (Tiskové komuniké FN z 21. 11. 2012). Suverenisté si přejí zavedení „inteligentního“ protekcionismu s cílem ochránit francouzský průmysl před nekalou konkurencí rozvíjejících se zemí. Podle nich jsou dohody o volném obchodu možné pouze se zeměmi obdobné úrovně a srovnatelného rozvoje.

Od té doby, kdy probíhaly debaty o Maastrichtské smlouvě, je suverenismus nedílnou složkou francouzské politické scény, přičemž celkové výsledky tohoto proudu, tvořeného různými složkami přívrženců, se při volbách pohybují mezi 13 a 23 %. Od počátku krize eurozóny r. 2008 všechny ukazatele jasně udávají, že myšlenky suverenistů nacházejí u francouzského voličstva čím dál tím větší odezvu. Nicméně suverenistické hnutí trpí dvěma hlavními nedostatky, jež ho nadále odsouvají na okraj dění. FN stále vyvolává silně odmítavý postoj, a to přes veškeré úsilí strany (zvláště od příchodu Marine Le Pen) působit důstojně (z programu mizí nejvíce kontroverzní témata, jako „národní preference“, dochází k útlumu projevů proti přistěhovalectví a islámu, úplně mizí jakékoliv náznaky antisemitismu, strana se ve svých řadách vypořádává se stoupenci, kteří se příliš otevřeně hlásí k idejím fašistického režimu ve Vichy nebo francouzského Alžírsku). Navzdory dobrým výsledkům v prezidentských volbách (18 %) a v prvním kole parlamentních voleb (13,6 %) v r. 2012 byli za FN nakonec zvoleni do parlamentu pouze dva poslanci, a to z důvodu neschopnosti spojit se s jinými politickými formacemi. Ostatní suverenistické strany, jejichž výsledek v součtu nepřesahuje 3 % mají jen pět poslanců¹. V této situaci nemohou mít suverenisté na politické scéně skutečnou váhu. Představitelé suverenismu nemají v podstatě přístup do hlavních médií. Jen výjimečně jsou zváni do televizních politických debat, v informačním tisku jsou sáhodlouze očerňováni, odsuzují je hlavní intelektuální kruhy, a tak nemají jinou možnost, než k svým vystoupením využívat alternativní média. O tom, jak úspěšně se jim to daří, svědčí i zmíněná kampaň k referendu v r. 2005. Podle studie uskutečněné společností Médiamétrie v září

¹ Dva poslanci za hnutí Mouvement pour la France, jeden za Debout la République!, dva za Mouvement républicain et citoyen, i se senátorským mandátem. PS a UMP se ve svých volebních okrscích dobrovolně vzdávají svých pozic ve prospěch těchto malých uskupení z obavy, aby voliči nedali svůj hlas Národní frontě. Připomeňme, že Francie má v parlamentních volbách dvoukolový většinový volební systém.

2013, čtyři z deseti nejvíce navštěvovaných politických webových stránek patří suverenistickému hnutí, zvláště pak web fdesouche.com (Français de souche = domorodý Francouz), který má blízko k FN a jehož návštěvnost dosahuje 80 000 osob denně.

2. Alter-evropané

Hnutí alter-evropanů se objevilo v r. 2005 u příležitosti referenda o Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Jeho název odkazuje na „altermondialisme“ (antiglobalizační hnutí), které se zrodilo na počátku 90. let s cílem bojovat proti liberální globalizaci. Na rozdíl od suverenistů, kteří přes různé názorové tendence sdílejí společné jádro doktríny, alter-evropané představují velkou ideologickou různorodost. Oficiálně se prezentují jako zastánci společné Evropy. Chtějí, aby zmizely hranice a státy-národy. Co však odmítají, je liberální (jejich slovy „ultraliberální“) řízení, jež EU nastolila přijetím Jednotného evropského aktu. Pokud chceme parafrázovat jejich slogan, požadují „Evropu pracujících, nikoliv bankéřů a šéfů“ (viz Volební plakát strany Lutte ouvrière: „Votez non/Pour une Europe des travailleurs/Contre l'Europe des banquiers et des patrons“ u příležitosti referenda o Smlouvě o Ústavě pro Evropu v r. 2005). Jestliže se všichni považují za stoupence „jiné Evropy“, tak se ale zásadně liší v obsahu této alternativní Evropy. Pro zjednodušení lze představitele tohoto alternativně evropského směru rozdělit na tři skupiny: na komunisty, trockisty a zelené.

Komunismus hrál v politickém životě ve Francii dlouhou dobu prvořadou roli. Až do druhé poloviny 70. let Francouzská komunistická strana (Parti communiste français, PCF) byla společně s gaullisty jednou z nejdůležitějších sil v zemi a její volební výsledky se pohybovaly mezi 20–25 % odevzdaných hlasů. Dokázala obratně skloubit dvě protikladné charakteristiky: na jedné straně příslušnost k mezinárodní revoluční organizaci se sídlem v Moskvě a na druhé straně horlivé vlastenecké, někdy skoro až nacionalistické projevy. Její úpadek nastal v 70. letech a nabral na tempu během 90. let. Dnes je PCF už jen stínem toho, čím byla za IV. Republiky a v prvních desetiletích V. Republiky. Nadále si však udržuje určitý vliv, dokonce větší než by se dalo očekávat na základě volebních výsledků (zhruba 6,5 % hlasů v prvním kole parlamentních voleb v r. 2012). Má stále svůj parlamentní klub v Národním shromáždění (Assemblée nationale) i v Senátu, její členové jsou výraznou složkou místních zastupitelstev a jsou ve vedení mnohých obcí. Strana zůstává nadále (byť to popírá) úzce spjata s nejvýznamnější francouzskou odborovou organizací Všeobecnou konfederací práce (Confédération générale du travail, CGT). PCF přistupovala od počátku k evropské integraci s velkou nedůvěrou. V 50. a na začátku 60. let ostře vystupovala proti evropské integraci jakožto „kolonizačnímu záměru“ USA za spoluúčasti Německa s tím, že nepři-

padalo v úvahu proti němu kapitulovat (Projev Jacquese Duclose u příležitosti diskuse o EOS v Národním shromáždění, 2. 9. 1954). Od druhé poloviny 60. let PCF v rámci své politiky sblížení s ostatními levicovými stranami a uskupeními zmírnila svoji nenávistnou politiku vůči společné Evropě, resp. ji odsunula do pozadí. Takže během referenda o Maastrichtské smlouvě v r. 1992 jen velice diskrétně vyzývá k hlasování „ne“. Po r. 2000 se situace mění. PCF se dostává na okraj politického dění, prochází vnitřní krizí, obnovuje svoje protievropské projevy (které se líbí jejímu voličstvu) a stává se jedním z předních hráčů během referenda o Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Oficiálně PCF otevírá po vystoupení z EU, ale požaduje její „přebudování“ tak, aby vznikla „otevřená, demokratická a sociální Evropa sloužící lidem“ (Refondons l'Europe, déclaration du conseil national du PCF, 2005). Stejně tak v kontextu krize eurozóny PCF odmítá názory o možnosti vystoupení a návratu k franku, ale požaduje zavedení „jiného eura“ a změnu statutu Evropské centrální banky. Takže v programu Levicové fronty (Front de gauche), volebního spojení PCF a Parti de gauche J. L. Mélenchona v r. 2012, je uvedeno, že „Francie navrhne změnu poslání a statutu Evropské centrální banky, která musí být podrobena demokratické kontrole, aby jí bylo umožněno půjčovat bezúročně nebo s nízkou úrokovou sazbou přímo státům a kupovat státní dluhopisy na měnovém trhu s cílem podporovat zaměstnanost, vzdělávání a veřejné služby v souladu s potřebami lidí a planety“ (Front de Gauche – Programme de Jean-Luc Mélenchon à l'élection présidentielle de 2012, 2012). Ve stejném dokumentu se lze rovněž dočíst, že PCF a Parti de gauche (Levicová strana) hodlají v případě volebního vítězství (pravda, čistě teoretického) přijímat pouze taková evropská nařízení, která by byla v souladu s jejich programem; mandát daný národem je pro ně totiž důležitější než mezinárodní závazky Francie – což by v podstatě znamenalo vystoupení z EU. V zásadě za celým tím „znovuvybudováním“ Evropy je ve skutečnosti jen snaha o vystoupení Francie z EU. Z tohoto hlediska zůstávají komunisté věrni své linii, od které se od počátku 50. let 20. století nikdy doopravdy neodchýlili.

Jedna ze zvláštností francouzské politiky spočívá ve vlivu nezanedbatelných trockistických uskupení, přičemž nejvýznamnější je Lutte ouvrière (Dělnický boj) a Nouveau parti anticapitaliste (Nová protikapitalistická strana). Jejich význam se ani tak neodráží ve volebních výsledcích, byť během prvního desetiletí 21. století se některým trockistickým uskupením podařilo přiblížit k hranici 5 %, či dokonce tuto hranici překročit; tak jako tak jsou pro trockisty volby pouze jeden velký podvod. Vynikají především schopností infiltrace do odborových organizací, různých asociací bojujících za práva přistěhovalců, homosexuálů, vězňů, lidí s bytovými problémy, zkrátka všech minorit, které „trpí“, a také pronikají do ostatních levicových stran. V tomto ohledu je třeba se zmínit o známém případě L. Jospina, který jako člen trockistického uskupení Organisation communiste internationaliste vstoupil na začátku 70. let na pokyn svého hnutí do

Socialistické strany (PS) a zůstal v úzkém spojení s tímto hnutím až do poloviny 80. let, přičemž se mezitím stal generálním tajemníkem PS. Posledním vlivným faktorem trockistů je schopnost fascinovat široké skupiny intelektuálů, umělců a univerzitních činitelů. Trockisté mají nevyjasněný pohled na evropskou integraci. Na jedné straně v ní vidí nástroj ke zničení jednotlivých národů – způsob, který zatracují více než cokoli jině; koneckonců volají po vytvoření Evropských spojených socialistických států (aniž by však upřesňovali, v čem spočívá tento projekt). Na druhé straně jsou proti „Evropě Bruselu“, jakožto „zbrani hromadného ničení práv pracujících“ (Editorial v týdeníku Rouge, duben 2010). Podle trockistů se „dominantní třídy“ zmocnily jednotného trhu, aby na něm získaly nové podíly, spíše než aby budovaly ekonomicky, sociálně a politicky integrovanou Evropu. Při absenci opravdového evropského ekonomického vládnutí se EU stává místem vykořisťování ve prospěch „mezinárodní buržoazie“, zatímco evropští pracující jsou podrobováni čím dál tím brutálnější politice úsporných opatření. EU se tak údajně stává hierarchizovaným prostorem, kde „Jih“ je podřízen rozhodnutím, jejichž hlavním tvůrcem je od nynějška „německá buržoazie“ (Durand 2013). Jestliže si na začátku 21. století trockisté mysleli, že evropská integrace povede ke zrození „sociálního hnutí“ v celokontinentálním měřítku, v současné době se domnívají, že ke změně dojde tak, že v některé zemi vypukne revoluce, která se pak rozšíří po celém kontinentu (Sabado 2013).

Zelení, kteří se objevili na francouzské politické scéně poměrně pozdě, tvoří bezpočet skupin. Ochrana životního prostředí zaujímá v jejich projevech jen symbolické místo. Většina jejich hlavních představitelů se rekrutuje z krajní levice. Jako příklad uveďme A. Lipietze, bývalého maoistu a v 70. letech šéfa uskupení Dělnická a rolnická levice (Gauche ouvrière et paysanne) nebo francouzsko-německého anarchistu D. Cohn-Bendita, bývalého lídra studentského hnutí z května 1968, či J. Bového, jenž rovněž prošel anarchistickým hnutím. Zeleným se nikdy nepodařilo zaujmout jednotnou pozici vůči společné Evropě. Při obou referendech, jak o Maastrichtské smlouvě, tak o Smlouvě o Ústavě pro Evropu, se rozdělili víceméně rovnoměrně na příznivce „ano“ a „ne“. Stejně jako trockisté mají zelení dvojaký pohled na Evropu. I oni odmítají pojmy jako vlast nebo národ. Kromě toho plně vyznávají ideologii globalismu a přejí si nastolení světa bez hranic. Nevynechají jedinou příležitost k ujišťování, že tradiční model státu jako národního celku je „přežitkem“. Výhledově doufají v nastolení „světové vlády“, jejímž základem by se mohla stát Evropská unie. Uvnitř zelených však existuje dělič čára mezi těmi, kteří se domnívají, že evropská integrace představuje skutečnou hodnotu a tudíž je třeba ji za každou cenu podporovat – což je např. postoj D. Cohn-Bendita – a těmi, kteří považují evropský projekt pouze za prostředek k dosažení svých cílů. Pro ně se Evropa může stát překážkou a vycházejíce z tohoto faktu, odmítají podporovat politiku úsporných opatření a „ultraliberální“ orientace. A v tomto směru či proudu se realizují alter-evropa-

né. Je obtížné si udělat přesnou představu o tom, co chtějí tito zastánci jiné Evropy – od obhájců „ekonomického útluhu“ či „solidární ekonomiky“, přes bojovníky za „přechod na nové zdroje energie“ až po příznivce tzv. „participativní demokracie“ či zastánce „Evropy regionů“. Ve většině případů se jejich výroky jeví jako prázdné slogany bez sebemenšího významu. Zdá se, že francouzští zelení mají obrovský problém překonat své levičácké tendence. Stále nedokážou najít rovnováhu mezi snahou stát se vládní stranou a utopickou nostalgií po období po r. 1968 (viz např. Desguerrier 2011: 71 a dále). Z důvodu těchto protikladů je voličstvo zelených velice nestabilní. Jsou sice schopni dosáhnout dobrých výsledků, jako např. při evropských volbách v r. 2009 (16 % hlasů), ale stálá voličská základna zřejmě nepředstavuje víc než 2–3 % hlasů. V r. 2012 se jim poprvé podařilo dosáhnout na parlamentní klub, avšak především díky dohodě s PS, která jim přenechala 75 volebních okrsků.

Na rozdíl od suverenistů, kteří mají ucelenou doktrínu, alter-evropané – s výjimkou komunistů, kteří na své protievropské rétorice od 50. let prakticky nic nezměnili – pouze tvoří slogany a brojí proti ultraliberalismu.

Závěr

Od přijetí Maastrichtské smlouvy v referendu v r. 1992 je čím dál tím víc Francouzů proti současnému směřování EU (Zalc 2012).² Suverenisté nesouhlasí s její přeměnou v nadnárodní stát a alter-evropané zase odsuzují její vývoj v poslední době, byť jsou nakloněni evropské integraci a přejí si jít za hranice státu jako národního celku. Suverenisté a alter-evropané však nemají postoje až tak vzdálené, jak by se mohlo na první pohled zdát. Všichni se staví odmítavě k liberalismu a zaujímají protiamerický postoj (i když alter-evropané se zdráhají přiznat to veřejně). V tomto ohledu je dostatečně výmluvným faktem, že kanadská novinářka Naomi Klein (*No logo: la tyrannie des marques*, 2001; *La stratégie de choc: la montée d'un capitalisme du désastre*, 2009), ikona severoamerické radikální levice, je jedním z nejvíce citovaných autorů, a to jak suverenisty tak zastánci antiglobalismu. Mezi oběma skupinami existují spojnice. Uveďme alespoň příklad pamfletáře A. Sorala, jenž přešel od komunismu do Národní fronty (FN), z níž byl posléze vyloučen z důvodu příliš otevřených sympatií k Íránu. Jeho kniha *Comprendre l'Empire (Pochopit Impérium)* s více než 70 000 prodanými výtisky – což je rekord pro takový druh publikace – zaznamenala velký úspěch jak u suverenistů tak u antiglobalistů. V Evropě se sice všude setkáváme

² Eurobaromètre 1992–2011: podle Eurobarometru počet Francouzů s kladným postojem k EU od roku 1992 do r. 2011 klesl ze 79 % na méně než 50 %. Dle Zalce (2012) dochází k paradoxní situaci, neboť navzdory výše uvedenému vývoji si drtivá většina Francouzů přeje setrvat v EU a počet dotázaných požadujících vystoupení Francie z EU zůstává zanedbatelný.

s určitou nedůvěrou vůči EU, nicméně Francie se opět vyznačuje jistou specifičností své politické kultury. Je jedinou zemí, kde hnutí alter-evropanů nachází odezvu. Suverenisté zase odmítají evropskou integraci z diametrálně odlišných důvodů než anglosaští euroskeptici. Ti totiž obviňují Evropu ze socialismu a oslabování transatlantských vztahů. Naproti tomu francouzští suverenisté vidí v EU základnu pro šíření „ultraliberalismu“ a znepokojuje je podrobování se USA.

Literatura:

Díla suverenistů a alter-evropanů:

- 1) AUBERT, M. H. et alii. (2004). Nous, Verts et Altereuropéens. Paris: Le Temps des cerises. ISBN 2-86553-163-5.
- 2) COÛTEAU, P. M. – DUPONT-AIGNAN, N. (2004). Ne laissons pas mourir la France. Paris: Albin Michel. ISBN 978-2226142177.
- 3) DEBRAY, R. (2010). Eloge des frontières. Paris: Gallimard. ISBN 978-2-07-013158-7.
- 4) DEL VALLE, A. (2000). Guerre contre l'Europe: Bosnie, Kosovo, Tchétchénie. Paris: Edition des Syrtes. ISBN 2-84545-045-1.
- 5) DEL VALLE, A. (1997). Islamisme – Etats-Unis, une alliance contre l'Europe. Lausanne: L'âge d'homme. ISBN 2-8251-1060-4.
- 6) DURAND, C. (2013). En finir avec l'Europe. Paris: La Fabrique. ISBN 978-2-35872-048-9.
- 7) HILLARD, P. (2004). La décomposition des nations européennes. De l'union Euro-Atlantique à l'Etat mondial, géopolitique cachée de la constitution Européenne. Paris: François-Xavier de Guibert. ISBN 2-86839-951-7.
- 8) HILLARD, P. (2005). Les ambiguïtés de la politique allemande dans la construction européenne. Paris: François-Xavier de Guibert. ISBN 2-86839-950-9.
- 9) HILLARD, P. (2001). Minorités et régionalismes dans l'Europe fédérale des régions – Enquête sur le plan allemand qui va bouleverser l'Europe. Paris: François-Xavier de Guibert.
- 10) CHAUPRADE, A. (2013). Chronique du choc des civilisations. 3e édition. Paris: Chronique. ISBN 1090871791.
- 11) CHEVENEMENT, J. P. (2013). 1914–2014, l'Europe sortie de l'Histoire? Paris: Fayard. ISBN 978-2-213-67257-1.
- 12) CHEVENEMENT, J. P. (2006). La faute de M. Monnet: L'Europe et la République. Paris: Fayard. ISBN 2-213-63083-6.
- 13) CHEVENEMENT, J. P. (2005). Pour l'Europe, votez non! Paris: Fayard. ISBN 2-213-62476-3.
- 14) CHEVENEMENT, J. P. (1996). France-Allemagne, parlons franc. Paris: Plon. ISBN 2-259-18286-0.
- 15) CHEVENEMENT, J. P. (1993). Le temps des Citoyens. Paris: Editions du Rocher. ISBN 2-268-01557-2.
- 16) JOLY, M. (2001). Le souverainisme, Pour comprendre l'impasse européenne. Paris: François-Xavier de Guibert. ISBN 2-86839-747-6.

- 17) LESQUEN, H. (2009). L'idéologie de la super-classe mondiale. Conférence donnée au Club de l'Horloge le 15 octobre 2009. Dostupné z www.polemia.com.
- 18) LHÔTE, B. – CHOISEL, F. (2000). Petit manuel souverainiste à usage d'antidote contre les boniments européens. Paris: François-Xavier de Guibert. ISBN 2-86839-689-5.
- 19) PASQUA, Ch. (2001). Non à la décadence. Paris: Albin Michel. ISBN 2-226-13095-0.
- 20) PICHON, F. (2009). Les alter-européens, cette autre Europe de Paris à Moscou, via Berlin. Paris: Dualpha. ISBN 2353741436.
- 21) SORAL, A. (2011). Comprendre l'Empire. Demain la gouvernance globale ou la révolte des Nations. Paris: Editions Blanche. ISBN 9782846284479.
- 22) VILLIERS, P. (2003). La 51e étoile du drapeau américain. Paris: Albin Michel. ISBN 2226142118.
- 23) VILLIERS, P. (2001). Vous avez aimé les farines animales, vous aimerez l'euro. Paris: Albin Michel. ISBN 2226128069.
- 24) VILLIERS, P. (1992). Notre Europe sans Maastricht. Paris: Albin Michel. ISBN 2226061355.

Další studie:

- 1) BALENT, M. (2013). Le monde selon Marine. La politique internationale du Front national entre rupture et continuité. Paris: Armand Colin. ISBN 9782200275266.
- 2) BOULANGER, P. (2008). Le souverainisme, une certaine idée de la France. Paris: Editions du cygne. ISBN 978-2-84924-078-6.
- 3) DESGUERRIER, G. (2011). Comprendre l'écologie politique – Pourquoi est-elle nécessairement républicaine et révolutionnaire. Sans lieu.
- 4) DOMINICI, T. (2004). Le nationalisme, le souverainisme et le régionalisme dans la France d'aujourd'hui. In: Politeia, 2004/6, s. 161–183. ISSN 0303-9757.
- 5) FREMONT-VANACORE, A. (2005). La France en Europe. Paris: Armand Colin. ISBN 2200243367.
- 6) GUIEU, J. M. – LE DREAU, Ch. (2009). Anti-européens, eurosceptiques et souverainistes. Une histoire des résistances à l'Europe (1919–1992). In: Les cahiers Irice, 2009/4. ISSN 1967-2713.
- 7) HEINE, S. (2009). Une gauche contre l'Europe? Les critiques radicales et altermondialistes contre l'UE en France. Bruxelles: Edition de l'Université libre de Bruxelles. ISBN 978-2-8004-1456-0.

- 8) LACROIX, J. (2002). Le national-souverainisme, en France et en Grande-Bretagne. In: *Revue internationale de politique comparée*, 2002/3, s. 391–408. ISSN 1370-0731.
- 9) LE DREAU, Ch. (2012, sous la direction de). *L'Europe et ses opposants, vingt ans d'engagement souverainiste et alter-européen en France (1992–2012)*. Paris: FNSP. ISBN 9052015732.
- 10) MARIETTE, J. (2010). *Le souverainisme, une étude comparative des conceptions québécoises et françaises*. Paris: Edilivre. ISBN 9782812128158.
- 11) MOREAU-DESFARGE, P. (1994). *La France dans le monde au XXe siècle*. Paris: Hachette. ISBN 201021191X.
- 12) ROZENBERG, O. (2011). Monnet for Nothing? France's Mixed Europeanisation. In: *Les Cahiers européens de Sciences, Po*. 2011/4, s. 5–32. ISSN 1663-4446.
- 13) SABADO, F.(2013). *Rompre avec l'austérité et l'Union européenne. Tout est à nous!* Červenec 2013.
- 14) SAUGER, N. et alii. (2007). *Les Français contre l'Europe? Les sens du référendum du 29 mai 2005*. Paris: Presses de Sciences Po. ISBN 9782724610260.
- 15) VAÏSSE, M. (2009). *La puissance ou l'influence – La politique étrangère de la France de de Gaulle à Chirac*. Paris: Fayard. ISBN 2213638101.
- 16) ZALC, J. (2012). Les Français et l'Europe: vérités et surprises. In: *Question d'Europe*, no. 238. ISSN 1575-0825.

Summary:

Opposition to the European Integration in France – Doctrines and Alternative Projects

The aim of the article is to present different facets of those movements that have been opposed to European Union in France since the early 90's. Our purpose is not to describe the historical development of these movements, but to present their doctrines as well as the various alternatives which they offer. A close analysis focuses on two main "anti-European" groups – "sovereigntists" and "alter-Europeans". The first, who tend to recruit in the right-wing electorate, though not exclusively, reject the establishment of a supranational and federal Europe. They recall nostalgically the period of "Thirty Years of Glory" and dream of restoring the Gaullist welfare state with its controlled economy. They worry about the growing unrestrained influence of the U.S.A. in Europe and want to return to a foreign policy based on national sovereignty. The second brings a whole nebula of parties and groups who describe themselves as members of the revolutionary left. Eschewing an open rejection of the integration process, they call for another Europe – one more social, more democratic, more ecological, and different from the present one. Despite their differences, sovereigntists and alter-Europeans share a rejection of liberalism and the United States.

Keywords:

Opposition, European Integration, State, Nation, Globalization, Party, Group, Movement, Referendum, Liberalism, Sovereigntists, Alter-Europeans

JEL:

N44

